

Петрашевська А. Д.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій
Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6199-1499>*

Колонтай С. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та менеджменту природоохоронної діяльності
Одеського державного екологічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8699-7320>*

Смелянська В. В.

*студентка
Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0117-4218>*

Petrashevskaya Angelina

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management,
Finance and Business Technologies
Odesa Polytechnic National University*

Kolontai Svitlana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Public Administration
and Management of Environmental Protection Activities
Odesa State Environmental University*

Smelyanska Viktoria

*Student
Odesa Polytechnic National University*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Анотація. У дослідженні розкриваються важливі аспекти впливу війни на кредитний ринок України. Розглянуто та зроблено аналіз змін, які відбуваються на кредитному ринку в умовах війни, виявлено економічні та фінансові наслідки цих змін, а також досліджено перспективи відновлення кредитного ринку після закінчення воєнного конфлікту. Визначається, що війна впливає на зменшення доступності кредитів, збільшення кредитних ризиків та спад господарської активності. Зазначено, що завдяки діям Національного банку України, змінам у правовому регулюванні та зусиллям для відновлення стабільності, кредитний ринок має перспективи відновлення та поліпшення після завершення воєнного конфлікту. Для досягнення цього необхідні ефективні реформи, залучення інвестицій та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями. У статті наведено та розглянуто перспективи та можливості відновлення кредитного сектору держави.

Ключові слова: кредитний ринок, війна, криза, економічні наслідки, перспективи відновлення, Національний банк України.

Вступ та постановка проблеми. Кредитний ринок є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни, він визначає можливості фінансування підприємств, розвиток малого та середнього бізнесу, а також покращення життя населення шляхом доступу до кредитних ресурсів. Однак, коли країна потрапляє у воєнний конфлікт, це має суттєвий вплив на її економіку та фінансову систему загалом, включаючи кредитний ринок.

Війна впливає на фінансову стабільність, довіру інвесторів, функціонування банківської системи та доступність кредитів як для підприємств, так і для населення. На тлі цих показників впливає необхідність дослідження проблеми впливу війни на фінансовий ринок України, зокрема на його складову – кредитний ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях проблеми формування кредитного ринку та кредитних ресурсів розглядались у роботах

наступних фахівців: Короля М.М. [1], Співака В.О. [1], Куліковської І.В. [1], Кретьова Д.Ю. [2], Третяка Н.М. [3], Швець Н.В. [3], Білавича Ю.Ю. [4], Стеблака Д.М. [4], Шевєря Р.В. [5].

Однак, поряд з цим, формування та використання кредитного ринку та його ресурсів в умовах воєнного конфлікту потребує належної уваги до дослідження особливостей функціонування та розвитку кредитної системи України в таких умовах.

Метою дослідження є вивчення наслідків війни на кредитний ринок України, виявлення змін у фінансовій системі, аналіз впливу на доступність кредитів та кредитний ризик, а також перспективи відновлення кредитного ринку після війни.

Результати дослідження. Виникнення воєнного конфлікту на сході України в 2014 році сильно позначилося на кредитному ринку країни. Війна призвела до серйозних змін у фінансовій системі, що включає кредитні уста-

нови, банки. Основні наслідки війни на кредитний ринок можна розглядати у контексті кількох аспектів.

– Зменшення кредитної активності: війна призвела до погіршення економічної ситуації в країні, зниження обсягів виробництва та споживання. Це призвело до скорочення кредитної активності банків, оскільки підприємства та населення стали менш зацікавленими у залученні кредитів на розширення бізнесу або особисті цілі. Частка непрацюючих кредитів у банківському секторі становила на 1 січня 2023 року 38% порівняно з 30% на 1 січня 2022 року. Обсяг непрацюючих кредитів зріс за рік з 87 млрд грн. до 432 млрд грн. Банки вже визнали значні кредитні втрати – від початку війни обсяги відрахування в резерви під кредити перевищили 100 млрд грн. і становлять понад 12% кредитного портфеля, що банки мали наприкінці лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля внаслідок війни, економічної кризи та енергетичного терору країни-агресора можуть сягнути 30% (рис. 1) [6].

– Зростання кредитного ризику: воєнний конфлікт породив великі економічні труднощі, зокрема в районах, які безпосередньо постраждали від війни. Це створило значний кредитний ризик для банків, які надавали кредити підприємствам та індивідуальним клієнтам у цих регіонах. Банки стали більш обережними при видачі кредитів, зменшуючи їх обсяги та підвищуючи процентні ставки.

– Збільшення простроченої заборгованості: економічна нестабільність, зниження доходів та зростання безробіття внаслідок війни призвело до збільшення простроченої заборгованості по кредитах. Багато підприємств та клієнтів не змогли вчасно погасити свої заборгованості, що спричинило проблеми для банків і зробило їх більш обережними щодо видачі нових кредитів. Зростання простроченої заборгованості також призвело до погіршення кредитної якості і підвищення кредитного ризику для банків.

– Зниження ліквідності банків: війна суттєво позначилася на ліквідності банків, оскільки зростала потреба у фінансуванні реконструкції та відновлення економіки в постраждалих районах. Банки стали залежати від залучення додаткових ресурсів, зокрема через залучення зовнішніх фінансових джерел від Національного банку.

На фоні падіння кредитної активності банків спостерігається нарощування вкладень банків у депозитні сертифікати НБУ. З початку війни їх обсяг збільшився вдвічі (+100 млрд грн.). Очікується, що за підсумками року

банки отримають близько 28 млрд грн. процентних доходів за депозитними сертифікатами НБУ [7].

Банківське кредитування економіки та державних фінансів скоротилося на фоні зростання депозитів.

Зроблений у дослідженні аналіз показав, що Національний банк України відіграв ключову роль у прийнятті та реалізації заходів для стабілізації кредитного ринку під час воєнного конфлікту на сході країни. НБУ зосередився на забезпеченні фінансової стабільності, зниженні ризиків та підтримці банківської системи.

Одним з основних заходів НБУ було збільшення обсягів рефінансування для банків. Це дозволяло банкам залучати необхідні фінансові ресурси за більш сприятливими умовами та підтримувати ліквідність. Збільшення рефінансування допомагало банкам забезпечувати потреби своїх клієнтів у кредитних ресурсах та знижувати ризики неплатоспроможності.

Крім того, НБУ вживав заходів для зміцнення банківського нагляду та регулювання. Було проведено перевірки фінансового стану банків та забезпечено додержання нормативних вимог щодо капіталізації та ліквідності. Це дозволило знизити ризик неплатоспроможності банків та зберегти стабільність системи.

Також НБУ спрямував зусилля на поліпшення кредитного середовища та забезпечення фінансової прозорості. Було введено ряд реформ, спрямованих на спрощення кредитного процесу, зменшення бюрократичних перешкод та забезпечення відкритості та прозорості в діяльності банків. Це стимулювало відновлення довіри клієнтів та покращення доступу до кредитних ресурсів.

Крім того, НБУ активно сприяв впровадженню програм фінансової підтримки та кредитування для підприємств, що постраждали від воєнного конфлікту. Це включало надання пільгових кредитів, гарантій та інших інструментів, які сприяли відновленню економіки в постраждалих районах та підтримували підприємства, що були в уразливому стані через воєнні події.

Під впливом воєнного конфлікту в Україні були внесені значні зміни в правове регулювання кредитного ринку. Ці зміни були спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності кредитної системи, зменшення ризиків та підвищення довіри відомства та банківської системи загалом.

Однією з найважливіших змін було вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює кредитну діяльність. Були прийняті нові законодавчі акти та змінено існуючі норми для забезпечення більш ефективного контролю та

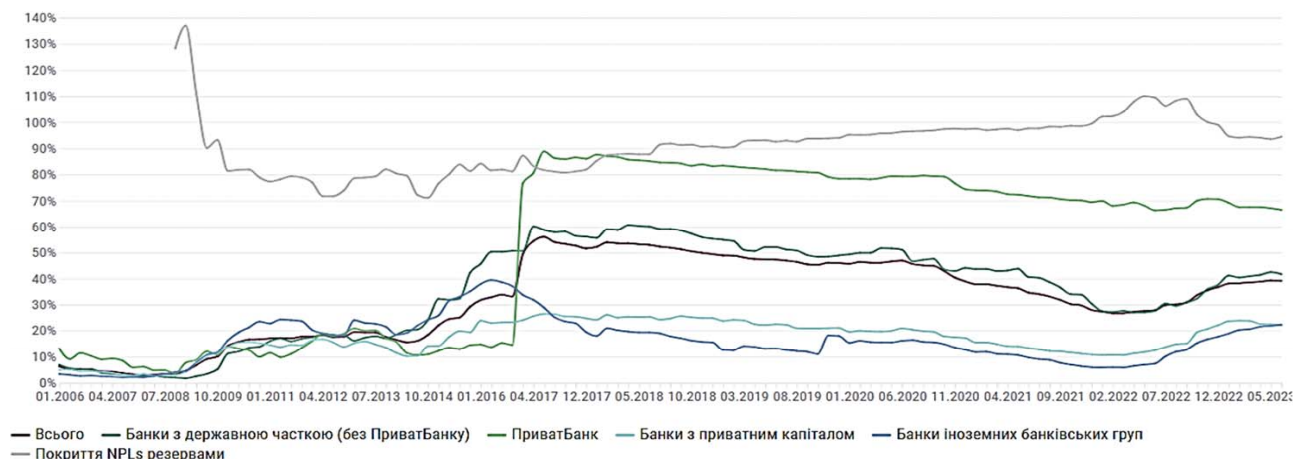


Рис. 1. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі банківських груп

регулювання кредитних відносин. Зокрема, змінено законодавство про банки, кредитні установи, заставні права та інші аспекти кредитної діяльності.

Також були впроваджені нові механізми та інструменти для підвищення прозорості та відкритості кредитного ринку. Наприклад, введення центральної бази даних про кредитну історію дозволило забезпечити широкий доступ до інформації про кредитну ситуацію позичальників та знизити ризики неплатоспроможності.

Додатково, уряд України вживав заходів для спрощення процедур кредитування та забезпечення захисту прав боржників та кредиторів. Відповідні законодавчі акти були прийняті з метою поліпшення інвестиційного клімату та залучення додаткових кредитних ресурсів до економіки.

Правове регулювання також передбачало заходи щодо боротьби з нелегальними схемами та фінансовою злочинністю. Було запроваджено посилену регуляторну та наглядову діяльність з метою протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Це включало впровадження строгих вимог щодо ідентифікації клієнтів, контролю за фінансовими операціями та обміну інформацією з відповідними органами влади [8].

Після завершення воєнного конфлікту в Україні постає питання про перспективи відновлення кредитного ринку. Незважаючи на серйозні виклики, існують певні перспективи та можливості для відновлення та розвитку кредитного сектору, тому доцільно:

– по-перше, звернути увагу на реформування та стабілізацію фінансової системи. Уряд України повинен вжити заходів для забезпечення фінансової стійкості банків та зміцнення їх капіталовідповідності. Необхідно провести аудит та оцінку активів банків, реалізувати механізми реструктуризації неплатоспроможних кредитів та підтримати банківську систему через програми ліквідності та капіталізації;

– по-друге, створити сприятливе інвестиційне середовище для притягнення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у кредитний сектор. Це можна здійснити шляхом впровадження реформ, спрямованих на забезпечення прозорості, правової стабільності та захисту прав кредито-

рів. Розширення ринку капіталу та залучення іноземних інвесторів також можуть сприяти відновленню кредитного ринку;

– по-третє, розвиток технологій та цифровізація можуть стати ключовими факторами у відновленні кредитного ринку. Використання сучасних фінансових технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та великі дані, може покращити процеси кредитування та забезпечити більш швидку та ефективну обробку кредитних операцій. Впровадження цифрових рішень може сприяти автоматизації процесу кредитування, зниженню витрат та ризиків для банківських установ, а також полегшити доступ до фінансових послуг для підприємств та населення;

– по-четверте, співпраця між державними органами, банками та міжнародними фінансовими інституціями є важливою для відновлення кредитного ринку. Уряд повинен сприяти створенню сприятливих умов для кредитування, розробляти програми підтримки підприємств та забезпечувати стабільність економічного середовища.

Висновки. Воєнний конфлікт спричиняє зміни в правовому регулюванні та створює економічну нестабільність. Він впливає на зменшення доступності кредитів, на погіршення якості кредитного портфелю, на зростання ризиків для банків та підприємств, на зміни в регуляторному середовищі та правовому регулюванні, що призводить до скорочення економічної активності, зростання безробіття та погіршення фінансової стійкості країни.

З метою забезпечення більшої прозорості, стабільності та захисту прав кредиторів необхідні зміни в правовому регулюванні кредитного ринку України, впровадження реформ, спрямованих на спрощення процедур кредитування, поліпшення механізмів виконання кредитних зобов'язань та захисту прав кредиторів.

Незважаючи на виклики, існують перспективи відновлення кредитного ринку. Впровадження реформ, стабілізація фінансової системи, притягнення інвестицій, розвиток технологій та співпраця між державними органами, банками та міжнародними фінансовими інституціями можуть сприяти відновленню та розвитку кредитної системи України.

Список використаних джерел:

1. Король М.М., Співак В.О., Куліковська І.В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 47. С. 41–47. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/10.pdf (дата звернення 10.07.2023).
2. Кретов Д.Ю. Науково-методичний підхід до оцінки якості кредитного менеджменту банку на прикладі АТ «ПУМБ». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 46. С. 37–41.
3. Третяк Н.М., Швец Н.В. Трансформація європейського досвіду щодо банківського кредитування аграрного сектора України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 44. С. 103–108.
4. Білавич Ю.Ю., Стебляк Д.М. Іноземний капітал в банківській системі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 45. С. 15–19.
5. Шеверя Р.В., Стебляк Д.М. Вплив валютно-фінансових та кредитних інституцій на розвиток сучасного міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 43. С. 168–172.
6. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% на початок 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення 14.07.2023).
7. Що відбувається з українськими банками під час війни. URL: <https://nabu.ua/ua/yaroslav-matuzka.html> (дата звернення 12.07.2023).
8. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. 2022. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voennogo-stanu> (дата звернення 05.07.2023).
9. Кобець І. Кредити та іпотека під час війни. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689328/> (дата звернення: 04.07.2023).
10. Ніколайчук С., Дубогриз Є. Експертна дискусія «Фінансова система України в умовах війни. Чи готові банки кредитувати?». URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2022/05/Tezy_Finansova-systema-v-umovah-vijny.pdf (дата звернення: 10.07.2023).

References:

1. Korol M.M., Spivak V.O., Kulikovska I.V. (2023) Suchasnyi stan pokaznykiv ukraïnskoi bankivskoi systemy [The current state of indicators of the Ukrainian banking system]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 47, pp. 41–47.
2. Kretov D.Yu. (2023) Naukovo-metodychnyi pidkhdid do otsinky yakosti kredytnoho menedzhmentu banku na prykladi AT «PUMB» [A scientific and methodological approach to assessing the quality of bank credit management based on the example of JSC "PUMB"]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 46, pp. 37–41.
3. Tretiak N.M., Shvets N.V. (2022) Transformatsiia yevropeiskoho dosvidu shchodo bankivskoho kredytuvannya ahrarnoho sektora Ukrainy [Transformation of the European experience regarding bank crediting of the agricultural sector of Ukraine]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 44, pp. 103–108.
4. Bilavych Yu.Yu., Steblak D.M. (2022) Inozemnyi kapital v bankivskii systemi Ukrainy [Foreign capital in the banking system of Ukraine]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 45, pp. 15–19.
5. Sheveria R.V., Steblak D.M. (2022) Vplyv valiutno-finansovykh ta kredytnykh instytuttsii na rozvytok suchasnoho mizhnarodnoho biznesu [The influence of monetary and financial and credit institutions on the development of modern international business]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 43, pp. 168–172.
6. Chastka nepratsiuuchykh kredytiv (NPL) v Ukraini stanovyla 38% na pochatok 2023 roku [The share of non-performing loans (NPL) in Ukraine was 38% at the beginning of 2023]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (accessed July 14, 2023).
7. Shcho vidbuvaetsia z ukraïnskymy bankamy pid chas viiny [What happened to Ukrainian banks during the war]. Available at: <https://nabu.ua/ua/yaroslav-matuzka.html> (accessed July 12, 2023).
8. Dorontseva Ie. (2022) Derzhavne rehuliuвання pid chas viiny: yak NBU adaptuvav finansovu systemu Ukrainy do novykh umov vprodovzh sta dniv voïennoho stanu [State adjustment during the war: how the NBU adapted the financial system of Ukraine to new conditions during the hundred days of martial law]. Available at: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novykh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogo-stanu> (accessed July 5, 2023).
9. Kobets I. (2022) Kredyty ta ipoteka pid chas viiny [Loans and mortgages during the war]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689328/> (accessed July 4, 2023).
10. Nikolaichuk S., Dubohryz Ye. Ekspertna dyskusiiia «Finansova systema Ukrainy v umovakh viiny. Chy hotovi banky kredytuvaty?» [Expert discussion "Financial system of Ukraine in the conditions of war. Are banks ready to lend?"]. Available at: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2022/05/Tezy_Finansova-systema-v-umovah-vijny.pdf (accessed July 10, 2023).

IMPACT OF THE WAR ON THE CREDIT MARKET OF UKRAINE

Summary. The study reveals important aspects of the impact of the war on the credit market of Ukraine, the relevance of the topic lies in the need to clarify the consequences of the military conflict for the credit system of Ukraine. The article examines and analyzes the changes taking place in the credit market during the war, reveals the economic and financial consequences of these changes, and also explores the prospects for the recovery of the credit market after the end of the war. It is substantiated and established that hostilities taking place on the territory of the state have a serious impact on credit relations, it is determined that the war affects the reduction of credit availability, the increase of credit risks and the decline of economic activity, it is also highlighted that the war has a significant negative impact on the credit market of Ukraine. It is noted that thanks to the actions of the National Bank of Ukraine, changes in legal regulation and efforts to restore stability, the credit market has prospects for recovery and improvement after the end of the military conflict. To achieve this, effective reforms, attraction of investments and cooperation with international financial institutions are necessary. The article presents and considers the prospects and possibilities of recovery of the credit sector of the state. The research examines the prospects for recovery of the credit market, which are as follows. First, it is important to pay attention to reforming and stabilizing the financial system. The Government of Ukraine should take measures to ensure the financial stability of banks and strengthen their capital adequacy. Secondly, it is important to create a favorable investment environment to attract domestic and foreign investment in the credit sector. This can be done by implementing reforms aimed at ensuring transparency, legal stability and protection of creditors' rights. Thirdly, the development of technologies and digitalization can become key factors in the recovery of the credit market. The use of modern financial technologies, such as blockchain, artificial intelligence and big data, can improve credit processes and ensure faster and more efficient processing of credit transactions.

Keywords: credit market, war, crisis, economic consequences, recovery prospects, National Bank of Ukraine.